

HVORDAN AVVERGES TERRORANGREP?

Den sentrale enhet

Dokumentdato: 3. februar 2020

Innledning

Gjennomførte terrorangrep får mye oppmerksomhet, mens avvergede angrep i mindre grad er kjent for offentligheten. Imidlertid er det en rekke angrep som avverges. Det ble i perioden 2017-2018 alene avverget over 60 terrorangrep i Vesten. Dette inkluderer angrepsplaner i Norge.

Kunnskap om hvordan angrep avverges er viktig for at vi som samfunn skal bli i bedre stand til å beskytte oss mot terror. PST har gjennomgått avvergede terrorangrep i Vesten¹ i perioden 2012-2019. Hensikten har vært å identifisere hvordan, og ved hjelp av hvilke aktører, terrorplanlegging fra ekstreme islamister og høyreekstremister fanges opp.

Vi har gjennomgått 91 avvergede angrep fordelt på 13 land i Vesten. Utvalget består utelukkende av hendelser der årsaken til avvergingen er avklart. Det betyr at det er mulig å fastslå hvilken innledende indikator² som gjorde at angrepsplanene kom i politiets eller sikkerhetstjenestens søkelys.

Denne rapporten er inndelt i to hoveddeler. I del én redegjøres det for hvem som avdekker terror og hvordan dette har foregått. Del to omhandler hva publikum selv kan gjøre for å bidra til at fremtidige terrorhandlinger i Norge blir avverget. For å redusere noe av usikkerheten knyttet til når man bør varsle, gis det flere eksempler på forhold PST mener publikum bør varsle om.

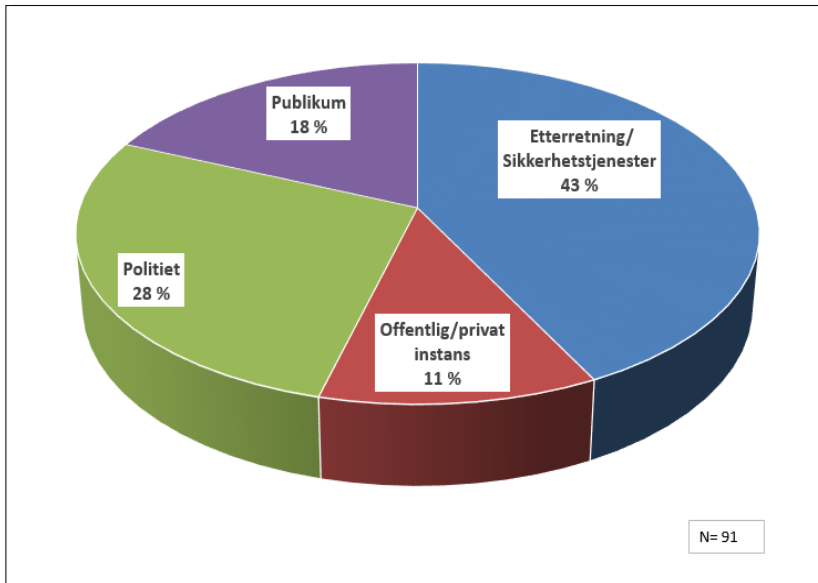
1. Hvordan avdekkes terrorangrep?

PST er avhengig av hjelp utenfra for å avdekke terrorhandlinger

Fordelingen av avdekkingsaktører i figur 1 viser at det ikke bare er sikkerhetstjenester og politi som avdekker terrorplanlegging. Befolkningen, både privatpersoner (publikum) og ansatte i offentlig og privat sektor (offentlig/privat instans), bidrar i betydelig grad til å avdekke terrorhandlinger. Ser man på norske forhold, fremgår det at PST som sikkerhetstjeneste er avhengig av samarbeid med alle kategoriene av aktører nevnt i figur 1 for å kunne avdekke terrorplaner rettet mot Norge.

¹ Vesten er her avgrenset til Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

² Med indikator menes her observerbare kjennetegn som gir et varsel om mulig intensjon eller kapasitet til å gjennomføre terrorangrep.

Figur 1 - Avdekkingsaktører³ i Vesten 2012-2019.

Politiet fanger opp tilnærmet ett av tre planlagte terrorangrep. Dette belyser viktigheten av at politi har solid kunnskap om terrorisme og vet hva man skal se etter. Politiets sentrale rolle understreker også viktigheten av at publikum over hele Norge har en lav terskel for å kontakte sitt lokale politi for rådføring eller varsling, dersom de er bekymret for mulig terrorplanlegging.

Terrorister lekker til omgivelsene, men terskelen for å varsle er for høy

Terrorister tilknyttet både høyreekstremisme og ekstrem islamisme opererer relativt likt når det gjelder planlegging av et terrorangrep, blant annet når det gjelder våpenanskaffelse og informasjonsinnhenting. Ikke minst er det viktig å vite at de alle fleste terrorister «lekker» om sine angrepsplaner. Lekkasjer vil i denne sammenheng si tegn eller indikasjoner på at vedkommende har ekstreme holdninger, og/eller har et ønske om å gjennomføre terror.

Siden ekstremister⁴ lekker, er familie og venner svært viktige aktører for å avdekke terrorplanlegging. Empiri fra soloterror⁵ viser at mer enn 60 % av terroristens nærstående var klar over at vedkommende hadde et ønske om å gjennomføre en terrorhandling.⁶

³ Avdekkingsaktører - definisjoner:

Med *politi* menes her ordinært politi, ikke inkludert sikkerhetstjenester med polititilknytning.

Med *etterretnings- og sikkerhetstjenester* mener vi tjenester med tilknytning til militær eller sivil etterretning, inkludert sikkerhetstjenester tilknyttet politiet, som for eksempel PST.

Med *publikum* menes her aktører som ikke dekkes av øvrige kategorier og som kan observere indikatorer på terror, eksempler er familie/venner, naboer eller tilfeldig forbigående.

Med *offentlig/privat instans* menes aktører som representerer en privat eller offentlig virksomhet, unntatt etterretnings- og sikkerhetstjenester.

⁴ Med *ekstremist* menes her et individ utenfor statsmakt som støtter eller bruker vold for å nå politiske eller religiøse mål.

⁵ Med *soloterror* mener vi en terrorhandling der kun én person deltar i selve utførelsen av angrepet.

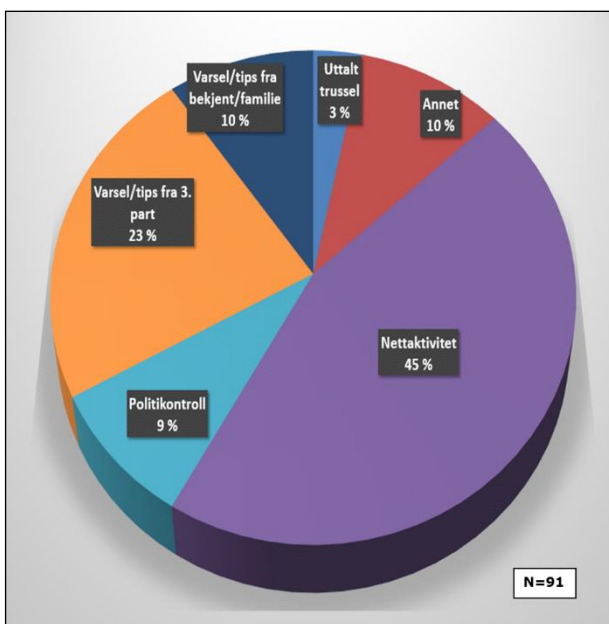
⁶ Gill, Paul 2015: *Lone-Actor Terrorists, a behavioural analysis*, Taylor & Francis Ltd.

Som det fremgår av figur 2 (under), er det kun i 10 % av tilfellene at tips fra familie og venner bidrar til at terror avverges. Det er med andre ord sannsynligvis et betydelig avvik mellom andelen personer som har kjennskap til terrorplaner og hvor mange som faktisk varsler politiet om dette.

Årsakene til at familie og bekjente på tross av kunnskap om terrorintensjon, likevel ikke varsler myndighetene, er sammensatte. Noe av dette kan trolig forklares med at mange tror en mistanke om terrorintensjon alene ikke er tilstrekkelig grunn til å kontakte politiet. En annen årsak kan være at mange overvurderer de negative konsekvensene av å varsle. Disse funnene avdekker et stort potensiale for å informere og motivere publikum til i langt større grad enn i dag, å tipse politi eller sikkerhetstjenester dersom de er bekymret for personer som står dem nær.

Aktivitet på internett sentralt for å avdekke terror

Figur 2. Inngangsindikatorer⁷/kategorier i avvergede angrep i Vesten 2012-2019.

Indikatorene i utvalget er inndelt i følgende seks kategorier:

1. **Uttalt trussel** - direkte, uttalt trussel fremmet av ekstremist/ekstremistgruppe på nett eller fysisk.
2. **Varsel/tips fra tredjepart** - varsel om terrorangrep/planer fra offentlig instans, arbeidsgiver eller tilfeldig observatør.
3. **Varsel/tips fra bekjent/familie** - personer i ekstremistens nære omgangskrets.
4. **Nettaktivitet** - Aktivitet avdekket som følge av omtale av angrepsplaner eller -kapasitet som fanges opp på nett, og som ikke dekkes av punkt 1-3.
5. **Politikontroll** - tilfeller der politiet avdekker terrorplaner som følge av kriminalitet som ikke er relatert til terror, som for eksempel trafikkontroll, husbråk eller ransaking.
6. **Annet** - denne kategorien er brukt på indikatorer i utvalget som ikke dekkes av de øvrige kategoriene.

Som vist i figur 2, ble nær halvparten (45 %) av alle angrepsplanene i perioden avverget som følge av aktivitet på internett. Det fremgår av de ulike hendelsene at de involverte ofte er overraskende uforsiktige på nett med tanke på sikkerhet. Et eksempel på dette er at mange beskriver et ønske eller planer om å gjennomføre terrorhandlinger, gjerne på åpne sosiale medier som Facebook og lignende. Denne uforsiktigheten, kombinert med øvrige

⁷ Med inngangsindikator menes her innledende terrorindikator som gjorde at et planlagt terrorangrep kom i poliets eller i sikkerhetstjenestens søkelys.

lekkasjer, åpner for at personer med terrorplaner kan avdekkes ved at andre som observerer aktivitet på nett, for eksempel ansatte i offentlige etater, varsler om dette.

Funnene gjengitt i figur 2 viser videre at tips fra en tredjepart er den første indikatoren i om lag ett av fire avvergede angrep. Denne kategorien omfatter forhold som for eksempel mistenkelig skade rapportert av legevakt, tilfeldig observasjon av mistenkelig adferd, varsel fra arbeidsgivere og mistenkelig innkjøp. Mistenkelig innkjøp, spesielt på nett, har vært den første indikatoren i flere av tilfellene der terror har blitt avverget av en tredjepart. Eksempler på nettkjøp som kan avdekke terrorplaner er bestilling av dronekomponenter, våpendeler, militær utrustning eller kjemikalier som kan benyttes til hjemmelagede eksplosiver.

Når det gjelder kategorien «politikontroll» så omfatter det bl.a. kontroller gjennomført på bakgrunn av mistanke om hvitvasking, vold i hjemmet og andre kriminelle forhold. Funnet viser at politiet ofte avdekker terror når de er ute på andre oppdrag som ikke er relatert til terror.

2. Hva bør publikum se etter og varsle om?

PST skal forebygge og etterforske de alvorligste truslene mot Norge, også terrorhandlinger. Hjelp fra publikum kan være avgjørende for å løse dette oppdraget. Du kan bidra til å forhindre terror ved å være årvåken overfor mistenkelig adferd.

Hvis du ser, hører eller på andre måter oppfatter noe uvanlig eller mistenkelig i det daglige, bør du stole på magefølelsen og melde ifra. All informasjon kan være viktig. Du kan bidra ved å gjøre deg kjent med grunnleggende kjennetegn og indikatorer på slike aktiviteter.

Eksempler på forhold som PST ønsker å vite om

Adferd og uttalelser

- ✓ **Kjenner du til at noen ønsker å gjennomføre eller støtter alvorlige voldshandlinger av religiøs eller politisk karakter?**
- ✓ **Kjenner du til at noen har spredt ekstremistisk materiale, søkt på eller nedlastet informasjon om våpen eller eksplosiver?**
- ✓ **Kjenner du noen med ekstreme religiøse eller politiske holdninger som har isolert seg fra familie eller venner?**
- ✓ **Har du sett noen som har drevet mistenkelig fotografering/filming av områder, adresser eller bygninger som kan være mål for terrorhandlinger?**

Anskaffelser og materiell

- ✓ **Kjenner du til noen som har eksplosiver, krutt, lunter, tenmidler eller fenghetter uten opplagt grunn?**
- ✓ **Kjenner du til mistenkelige kjøp, forsøk på anskaffelse eller tyveri av kjemikalier, eksplosiver, våpen eller fyrverkeri?**
- ✓ **Har du sett tegn på laboratorievirksomhet som unormalt sterk lukt, ekstra vifter/ventilasjon eller mistenkelig emballasje?**
- ✓ **Kjenner du til noen som har skytevåpen, våpendeler, deaktiverte våpen eller ammunisjon uten opplagt grunn?**

Dersom du har kjennskap til et eller flere av forholdene beskrevet her, ønsker vi at du tar kontakt med ditt lokale politi eller med PST.

Politiet:
02800
Politiet.no

PST:
2330 5000
PST.no/tips

PSTs håndtering av tips

Politiets sikkerhetstjeneste har god erfaring i håndtering av sensitiv informasjon og vi beskytter all informasjon du formidler til oss. Dette gjelder både din identitet og selve informasjonen du gir oss. Det er viktig at vi får både din identitet og identitetsopplysninger om den du tipser om. Kontaktopplysningene dine blir behandlet konfidensielt.

At PST får tips om noen, vil ikke nødvendigvis medføre negative konsekvenser for vedkommende, men det kan være at opplysningene du har er viktig for å få avklart en potensiell trussel mot nasjonale interesser. Personen/personene du tipser om vil ikke blir informert om at det er du som ga tipset. PST setter profesjonalitet og respekt i fokus i kontakt med publikum. Du trenger ikke å være sikker på om informasjonen du gir stemmer, men vi vil gjerne vite hvor du selv har opplysningene fra